

3. Макаренко Е.И. Жанрово-стилистическая доминанта в переводе: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.20/ Одес. ун.-т им. И.И. Мечникова/ Е.И. Макаренко. – Одесса, 1989. – 16 с.

4. Новикова М.А. Проблемы индивидуального стиля в теории художественного перевода. (Стилистика переводчика): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук/ Ленингр. гос. ун.-т/ М.А.Новикова. – Л., 1980. – 27 с.

5. Мизецкая В.Я. Композиционно-речевая организация драматургического текста (на материале англоязычных пьес XVI- XX веков): дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філ. наук: спец. 10.02.04/ Одес. ун.-т им. И.И. Мечникова/ В.Я.Мизецкая. – Одесса, 1992. Ч.1. – 231 с., ил., Ч.2. – 232- 507: ил.

6. Коломієць Л.В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії): Монографія/ Л.В.Коломієць – К.: ВПЦ «Київський Університет», 2004. – 522 с.

7. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. Підручник. / І.В.Корунець – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 512 с.

8. Некряч Т.С., Чала Ю.П. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів. Для студентів перекладацьких факультетів вищих навчальних закладів: Навч. посібник. /Т.С. Некряч, Ю.П.Чала – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008- 200 с.

9. Стиль автора и стиль перевода: Учеб. пособие/ М.А. Новикова, О.Н. Лебедь, М.Ю. Лукинова и др. – К.: УМКВО при Минвузе УССР, 1988. – 84 с.

10. Галич О. Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник/ О.А. Галич, В.М. Назарець, Васильєв Є.М. – К.: Либідь, 2008. – 488 с.

УДК 81'25

Чуракова О.В.
(Миколаїв, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (на матеріалі газети «Час і події»)

В статті досліджуються основні засоби перекладу суспільно-політичних реалій з англійської на українську мову.

Ключові слова: *реалія, транскрипція, транслітерація, калька, описовий переклад.*

В статье исследуются основные способы перевода общественно-политических реалий с английского на украинский язык.

Ключевые слова: *реалія, транскрипція, транслітерація, калька, описательный перевод.*

The article concerns the main ways of social and political realia words interpretation from English into Ukrainian.

Key words: *realia words, transcription, transliteration, loan translation, descriptive translation.*

© Чуракова О.В., 2011

На початку ХХІ ст. в період поглиблення процесу глобалізації відбувається зближення соціально-економічного, політичного та культурного життя країн світу. В результаті відкриття «кордонів» специфічні цінності буття, реалії, які ще декілька десятиріч назад були притаманними та відомими лише окремій нації, стають здобутком всього людства. Мовне та культурне розмаїття становить багатство цивілізації, на захисті якого стоїть переклад. Він надає імпульс для саморозвитку національних мов та культур і водночас зберігає їх від надмірного іншомовного впливу. **Актуальність нашого дослідження** полягає в тому, що проблема перекладу реалій вважається однією з найскладніших у міжкультурному аспекті перекладу та у вивченні національно-культурної специфіки мови та мовленнєвої діяльності. Необхідною умовою вірного відтворення реалії рідною мовою, знаходження її адекватного відповідника є володіння перекладачем правильним уявленням про реалію та її контекстуальне використання.

Проблемою визначення мовних реалій, їх класифікацією та специфікою перекладу займалися такі вчені-лінгвісти, як О.Ф. Бурбак, М.Л. Вайсбурд, В.С. Виноградов, С.І. Влахов, О.В. Жомнір, Р.П. Зорівчак, В.І. Карабан, В.В. Коптілов, Л.Н. Соболев, Я.І. Рецкер, В.Л. Россельс, А.В. Федоров, С.П. Флорин, Г.В. Чернов та інші науковці. **Интерес теоретиків перекладознавства до даного питання свідчить про його відкритість та актуальність.**

Об'єктом дослідження виступають суспільно-політичні мовні реалії англійської мови.

Предмет дослідження становлять засоби перекладу суспільно-політичних мовних реалій з англійської на українську мову.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей перекладу суспільно-політичних мовних реалій з англійської мови на українську.

Практична частина дослідження побудована на електронному матеріалі англійського та українського варіантів газети «Час і події».

За своєю етимологією слово «реалія» є формою множини середнього роду пізньолатинського прикметника *realis* із значенням «дійсний, існуючий», який пізніше перетворився на іменник жіночого роду однини. С.І. Ожегов у своєму тлумачному словнику визначає реалію як одиничний предмет, річ, що існує. У філологічній літературі ХІХ та першої половини ХХ століть слово «реалія» застосовувалось переважно для позначення матеріальних предметів та національних звичаїв певної країни. Вперше в якості лінгвістичного терміну реалію було вжито А.В. Федоровим у праці «Про художній переклад» у 1941р. У подальших наукових працях він наголошував, що реалія є не просто національним специфічним об'єктом, але словесним комплексом термінологічного, фразеологічного чи побутового характеру.

На основі обґрунтованого Я.І. Рецкером поняття еквівалентності Г.В. Шатков запровадив поняття безеквівалентності, що зумовило нове бачення реалії як мовної одиниці. Під безеквівалентними словами Г.В. Шатков розумів такі лексичні одиниці будь-якої мови, які на певному історичному відрізку часу зовсім не мають готових еквівалентів у лексичній іншій мові [1: 28]. У цьому контексті наголошувалось, що головною характеристикою слів-реалій є відсутність їх словникового відповідника в мові перекладу, проте не вказувалось на будь-які субстанційні якості слова-реалії.

Істотного внеску в розробку поняття «реалія» зробив В.С. Виноградов, який дослідив лінгвістичну суть реалій. У своїх працях вчений застосовував діалектичний підхід до

реалії як категорії змінної та відносної, що виступає чіткіше у бінарному контрактивному зіставленні мов і культур. Акцент на важливість зовнішніх зв'язків реалії зроблено в «Словаре лингвистических терминов» О.С. Ахманової, де зазначено: «Реалії (лат. *realia*) – це 1) у класичній граматиці різноманітні фактори, що їх вивчає зовнішня лінгвістика, такі, як державний лад певної країни, історія і культура певного народу, мовні контакти носіїв певної мови з погляду їх відображення у певній мові; 2) предмети матеріальної культури» [2].

Розглядаючи мовну реалію як перекладознавчу проблему, болгарські вчені С.І. Влахов та С.П. Флорин трактують реалії як слова (та словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу та чужі іншому, що, будучи носіями національного та історичного колориту, не мають точних відповідностей (еквівалентів) в інших мовах, і, отже, не піддаються перекладу на загальних підставах, вимагаючи особливого підходу» [3: 112].

Що стосується структури реалій, то на питання, до якої категорії мовних засобів слід віднести реалії, фахівці не дають однозначних відповідей. Вайсбурд Л.С. наприклад, вважає, що «поняття, віднесені до реалій, можуть бути виражені окремими словами, словосполученнями, реченнями та скороченнями» [4]. Але більшість вчених (Л.Н. Соболев, А.В. Федоров, Г.В. Чернов, С.І. Влахов, С.П. Флорин та інші науковці) погоджуються щодо структури реалій, включаючи до неї переважно «слова» – «лексичні одиниці», та тільки інколи додають «словосполучення».

В результаті аналізу наукової літератури ми дійшли висновку, що найбільш обґрунтованим з позицій перекладознавства є визначення терміну «реалія», що його надає Р.П. Зорівчак. Вона розглядає реалії як моно-та полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщує (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріпленій за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача. У нашому дослідженні та експериментальній частині ми дотримувались даної дефініції поняття «реалія».

Всі вищезгадані визначення розкривають суть труднощів перекладу реалій. Л.Н. Соболев вважає: «Якщо говорити про неперекладність, то саме реалії, як правило, і неможливо перекласти» [5: 270]. Проте додає, що немає такого слова, яке не могло бути перекладеним на іншу мову, принаймні описово, тобто поширеним сполученням слів даної мови.

Складність перекладу реалій полягає у відсутності в перекладацькій мові відповідності (еквівалента, аналога) через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, який ця реалія позначає, та необхідність передати не тільки предметне значення (семантику) реалії, а також її колорит (конотацію) – її національне та історичне забарвлення.

У кожному конкретному контексті реалія може набути стилістичної функції, певної конотативної семантики. В тексті оригіналу реалія часто сприймається як щось звичне, органічне, рідне для читачів, мовою яких написаний текст. Звідси постає дилема при перекладі: або показати специфіку та екзотику, або зберегти звичність і втратити специфіку. Це протиріччя може здолати перекладач, який добре знає культуру та традиції мови оригіналу, відчуває зображувальні можливості вписаного в текст слова і водночас глибоко опанував рідну мову.

Вирішення проблеми перекладу реалій є можливим за умов володіння комунікативною ситуацією та достатнім запасом фонових знань, які мають бути обов'язково наявні в свідомості учасників комунікації та значною мірою визначають зміст висловлювання.

Аналіз наукових праць дає підстави стверджувати, що основними загально визнаними способами відтворення мовних реалій є транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, наближений переклад.

Транскрипція реалії полягає у механічному перенесенні реалії з іноземної мови в мову перекладу графічними засобами останньої з максимальним наближенням до оригінальної форми.

Транслітерація реалії передбачає передачу літер, які складають слово оригіналу, літерами мови перекладу.

Калька (напівкалька) становить запозичення шляхом буквального перекладу слова та дозволяє перенести в мову перекладу реалію при максимальному вірному збереженні семантичного змісту, але інколи при цьому втрачається колорит.

Описовий переклад використовується у тих випадках, коли немає іншого шляху, тобто поняття, які не можна передати транскрипцією, доводиться пояснювати.

С.І. Влахов та С.П. Флорин вважають описовий переклад різновидом приблизного, до складу якого також належать **родо-видова заміна**, (яка дозволяє передати зміст реалії одиницею з більш широким значенням, підставляючи родові поняття замість видового), та **функціональний аналог**, (за яким *незнайоме поняття передається приблизним аналогом, що існує в мові перекладу*).

*Крім згаданих способів, С.І. Влахов та С.П. Флорин виокремлюють **контекстуальний переклад** як протиставлення «словниковому перекладу», тобто заміну словникової відповідності реалії контекстуальною.*

В основу нашого дослідження способів перекладу суспільно-політичних реалій було покладено вищезазначені способи перекладу.

В процесі визначення суспільно-політичних англійських реалій в ході експерименту нами було використано класифікацію запропоновану С.І. Влаховим та С.П. Флориним. За одним із критеріїв, а саме предметною ознакою, вони розподіляють всі реалії на географічні, етнографічні та суспільно-політичні. До останніх належать реалії, які позначають поняття, пов'язані з **адміністративно-територіальним устроєм, органами та носіями влади, суспільно-політичним життям країни, та військові реалії.**

Представимо результати аналізу кожної групи вибраних реалій окремо.

До першої групи суспільно-політичних реалій, які стосуються адміністративно-територіального устрою, ми відібрали 78 реалій – **адміністративно-територіальні одиниці; населені пункти; деталі населеного пункту. Наприклад:**

1. *City – Cimi* (транскрипція)
2. *Avenue – авеню* (транслітерація)
3. *Indian Territory – Територія індіців* (калька)
4. *One square mile – Квадратна миля – розмовна назва Cimi* (калька+ описовий переклад)
5. *Bankside – райони Лондона, розташовані на березі Темзи* (описовий переклад)
6. *County – округ* (функціональний аналог) [6]

Прийнявши загальну кількість реалій даної групи, а саме 78 за 100%, ми виявили, що функціональний аналог було застосовано у перекладі 6 реалій (7,7%); описовий пере-

клад – у 8 випадках (10,2%); транслітерацію – у 9 (11,5%); кальку – у 15 (19,2%); кальку разом із описовим перекладом – у 19 (24,3%); транскрипцією було відтворено 21 реалія (27%).

До другої групи суспільно-політичних реалій, які позначають органи влади та її носіїв, ми відібрали 96 реалій. Наведемо приклади способів їх відтворення:

1. *Congressman* – конгресмен (транскрипція)
2. *Scotland Yard* – Скотланд-Ярд (транслітерація)
3. *High Commissioner* – верховний комісар (калька)
4. *Governor-General* – генерал-губернатор, офіційний представник Короля чи королеви Великобританії в країнах Співдружності (калька+описовий переклад)
5. *States' righter* – противник втручання федерального уряду в справі окремих штатів (описовий переклад)
6. *Undersecretary* – замісник міністра (функціональний аналог)

Кількісні результати аналізу перекладу 96 реалій другої групи, що становлять 100%, є наступними: 8 реалій (8,3%) було відтворено функціональним аналогом; 10 реалій (10,4%) – описовим перекладом; 12 (12,5%) – транслітерацією; 17 (17,7%) – калькою у поєднанні з описовим перекладом; 21 (21,8%) – власне калькою; 28 (29,2%) – транскрипцією.

До реалій, які стосуються суспільно-політичного життя, належать такі, що позначають: **патріотичні та суспільні рухи; соціальні явища; звання, титули, звернення; різноманітні заклади та культурні установи; стани та касти тощо.** Нами було зроблено аналіз способів перекладу 108 реалій даного виду:

1. *Medicaid* – Медікейд (транскрипція)
2. *Windsor Safari Park* – Віндзор Сафарі Парк (транслітерація)
3. *British Council* – Британська Рада (калька)
4. *Union Flag* – Союзний прапор, офіційна назва Державного прапору Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії (калька+описовий переклад)
5. *New Deal* – програма економічних та соціальних реформ уряду президента Ф. Рузвельта (описовий переклад)
6. *Prohibition* – сухий закон – заборона виготовлення та продажу алкогольних напоїв у США в 1919-1933 рр. (функціональний аналог)

При перекладі 108 реалій третьої групи, що становлять 100%, у 9 випадках (8,3%) було застосовано функціональний аналог; в 11 (10,1%) – транслітерацію; у 15 (13,9%) – кальку та описовий переклад; 19 (17,6%) було відтворено калькою; 21 (19,4%) було транскрибовано; у 33 випадках (30,6%) було використано описовий переклад.

Військових реалій в досліджених нами статтях не було визначено.

Таким чином, результати нашого експерименту дають нам можливість зробити висновки, що найчастішими способами перекладу суспільно-політичних реалій є транскрипція, калька, калька разом із описовим перекладом та описовий переклад.

Отже, в процесі дослідження нами було вивчено підходи вітчизняних та зарубіжних вчених-перекладознавців до визначення поняття мовної реалії; охарактеризовано проблеми перекладу мовних реалій; з'ясовано засоби перекладу мовних реалій та проаналізовано особливості перекладу суспільно-політичних мовних реалій з англійської на українську мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. – Л.: Вид-во Львів. ун-ту, 1983. – 56 с.
2. Словарь лингвистических терминов: около 70000 слов и словосочетаний / Ахманова О.С., Сорокин Т.И., Тарасова О.П. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Живой язык, 2004. – 576 с.
3. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе (реалии) // Мастерство перевода. – М.: 2001. – 341 с.
4. Вайсбурд М.Л. Обучение пониманию иностранной речи на слух – М.: Просвещение, 1985 –180 с.
5. Михайлова В.Н., Гурьянова Е.И. О структурных характеристиках реалий. – Калинин, 1988. – 250 с.
6. www.chasipodii.net

УДК 81'255.4

Тригуб Л.Г.
(Миколаїв, Україна)

ЗАМІНА ЯК ВИД СИНТАКСИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАПІВПРЕДИКАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ (на прикладі перекладів з російської мови на англійську епістолярних і драматичних творів А.П. Чехова)

Стаття присвячена проблемі адекватності перекладу напівпредикативних конструкцій з російської мови на англійську (на матеріалі епістолярних і драматичних творів А.П.Чехова). В статті аналізується заміна як вид синтаксичної трансформації, в тому числі — її залежність від стилістичної приналежності тексту.

Ключові слова: напівпредикативні конструкції, синтаксичні трансформації, заміна.

Статья посвящена проблеме адекватности перевода полупредикативных конструкций с русского языка на английский (на материале эпистолярных и драматургических произведений А.П. Чехова). В статье анализируется замена как вид синтаксической трансформации, в том числе рассматривается ее зависимость от стилистической принадлежности текста.

Ключевые слова: полупредикативные конструкции, синтаксические трансформации, замена.

The article is dedicated to the adequacy of translation of semi-predicative constructions from Russian language into English (based on the materials of the epistolary texts and plays by A. Chekhov). In this article we analyze replacement as a kind of syntactic transformation, including their dependence on stylistic characteristic of the text.

Key words: semi-predicative constructions, syntactic transformations, replacement.

© Тригуб Л.Г., 2011